

Интервју: Волфганг Петрич, Високи представник у БиХ: ПОПИС ИЗ 1991. ЈЕ ПРИХВАТЉИВ МЕХАНИЗАМ ЗА ЕТНИЧКИ САСТАВ ВЛАДЕ РС

БИЈЕЉИНА, 10. ФЕБРУАРА /СРНА/ – Српска новинска агенција поставила је високом представнику за БиХ господину Волфгангу Петричу десет питања, која обухватају најважније сегменте живота у БиХ и актуелне дилеме попут: измјене устава БиХ, паритетног или поропорционалног система формирања власти, реституације, новог пописа становништва, стварних шанси БиХ за улазак у ЕУ.... За шта се, у ствари, залаже господин Петрич, и како види БиХ када је напусти и посљедњи високи представник. Ево одговора:

СРНА: Заложили сте се да се у имплементацији избора користи заступљеност у органима власти према попису из 1991.године. Страхујете ли, ипак, да би то могло да доведе до значајног редуковања вишепартијског система у БиХ и да представља репрису избора из 1990.године када је гласање /уз минимална одступања/ било само попис становништва те да ће грађани према етничком принципу, у новом страху од националне мајоризације, што је карактеристика овог простора, гласати, углавном, за “своје странке”, односно националне?

ПЕТРИЧ: Приједлог да се као основ за етнички састав Владе РС користи попис из 1991. године један је од приједлога који се разматрају. Мени се чини да је то прихватљив механизам за обезбјеђење пуне заступљености конститутивних народа и осталих у РС.

Наравно, на политичким странкама заступљеним у ентитетским скупштинама је да одлуче који је то механизам који ће одлуку

Уставног суда претворити у политичку и друштвену стварност. Веома лоше би се одразило на БиХ ако њени лидери, у години у којој БиХ највјероватније приступа Савјету Европе, не проведу одлуку овог Суда. Проведба ове одлуке је један од услов акоје БиХ треба да испуни након пријема у ову институцију.

Оно што међународна заједница као цјелина жели у погледу одлуке Уставног суда јесу свеобухватна, суштинска рјешења – рјешења која ће обезбједити пуну заступљеност и заштиту народа и грађана БиХ у оба ентитета. Као што знате, 21. јуна 2001. године, Управни одбор је такође поставио захтјев да се постигне суштинска и принципијелна симетрија у ентитетским уставима у реалном и хитном року. Ово је историјска прилика да Босна и Херцеговина крене напријед, и ја се надам да ће њени лидери одговорити овом изазову.

Међутим, они немају превише времена на располагању – амандмани на ентитетске уставе би требало да буду донесени негдје до средине марта како би се омогућила благовремена допуна Изборног закона и на основу њега провели општи избори на свим нивоима у октобру. Према томе, очекујем потпуни политички ангажман. Састанци на Мраковици и у Сарајеву били су добар почетак. Можда је ово први пут од Дејтона да се први људи из оба ентитета и из сва три конститутивна народа састају без посредовања међународне заједнице ради рјешавања питања које је од суштинског значаја за будућност Босне и Херцеговине.

Да се вратим Вашем питању: За разлику од Вас, ја вјерујем да би примјена пописа из 1991. године у ствари повећала партијски **плурализам у РС, јер би се неке странке, које се до сада нису кандидовале на изборима у овом ентитету, сада можда осјећале охрабреним да се кандидују. Исто тако, кад би теза коју помињете у Вашем питању била истинита, сваки избори у којима учествују Срби, Бошњаци и Хрвати, на примјер избори на државном нивоу, били би оно што Ви називате пуким пописом становништва. Међутим, они то нису. Поготово у задњим изборима, одржаним на нивоу цијеле државе у 2000. години, странке без националног предзнака постигле**

су значајне успјехе: на примјер, СДП је освојио више од 20 осато гласова у БиХ.

Исто тако мислим да би захтјев за укључивањем у Владу извјесног броја Бошњака, Хрвата и осталих министара који нису из српског народа охрабрио садашње странке у РС, од којих највеће имају искључиво српски предзнак, да се отворе према онима који нису Срби. То би свакако био пожељан помак у једном мултиетничком друштву.

Коначно, желио бих нагласити да су свеукупни резултати РС постигнути на имплементацији Анекса 7 веома лоши. У последње двије године дошло је до извјесних помака, међутим, посматрајући цијели период од шест година од потписивања Дејтона, РС је урадила много више на спречавању повратка него на његовом омогућавању.

Уколико Народна скупштина РС у Влади и осталим институцијама РС обезбиједи пуну заступљености Бошњака, Хрвата и осталих грађана који нису српске националности, доказаће тиме да је озбиљна у погледу проведбе Анекса 7 Дејтонског споразума. То ће охрабрити Бошњаке и Хрвате да се враћају у РС и драматично ће поправити слику РС у очима међународне заједнице. Наравно, исто се односи и на Федерацију, која треба да прихвати Србе у своје институције.

СРНА: У приједлозима за важне функције на ентитетским нивоима инсистира се на принципу 1:1:1 (Србин, Бошњак, Хрват или обрнуто), без обзира на садашњу популацину и изборну реалност, која, вјероватно, ни након највећег степена повратка, неће бити иста као прије десет година. Многи замјерају што се поново покушава увести тзв. "Кардељев принцип" из комунистичког периода, који није спријечио ратна разарања почетком 90-тих година?

ПЕТРИЧ: Покрећете једно шире питање које се тиче релативних вриједности система пропорционалне заступљености у мултиетничком друштву, који се такође зове грађански концепт, а који је заснован на појединачним правима, у поређењу са системом заснованим на етничким квотама, паритету и

колективним правима.

Проблем је што сувише често аргументи који се наводе у прилог једног или другог система више зависе од конкретне ситуације него од вриједности самог система.

У том смислу, бивша Југославија је најбољи примјер за то. У свакој републици бивше Југославије у којој један народ чини више од половине становништва, њени представници су тражили пропорционалну политичку заступљеност и аргументе за тај модел. Тамо гдје је неки од народа у бројчаном смислу мањина, заговара се систем заснован на етничком паритету као - једини могући, прави и праведни систем.

Паритет, ротација и јако право вета су оно што Хрвати и Срби у БиХ на државном нивоу; међутим, у РС, у којој доминирају Срби, скоро све политичке странке заговарају пропорционалну политичку заступљеност.

Ја вјерујем да сваки од ових система има своје предности и мане, и од конкретне политичке ситуације зависи који гдје више одговара. Често су могуће и комбинације оба система.

Међутим, оно што је такође важно јесте начин на који изабрани представници користе и раде са политичким системом. Ако поштују једни друге и дјелују у складу са законом, ако схватају озбиљно захтјеве које једни другима упућују, разговарају једни с другима, преговарају једни с другима искрено настоје да нађу рјешења, у том случају ће сваки демократски систем функционисати. Ако пак не постоји комуникација, ако настоје да надмудре једни друге, ако почну манипулисати законом, систем ће се распасти. У том смислу, вјерујем да су уставне комисије, које сам ја прије годину дана основао у оба ентитета, дале позитиван допринос еволуцији политичког процеса.

Бивша Југославија је крајем 80-тих и 90-тих година била прави примјер катастрофалних посљедица које може произвести распад политичког дијалога.

Али постојало је и нешто друго, постојала је воља за вођење рата и једноставно - за убијањем у сврху остварења политичких циљева. Што се тиче рата у Босни и Херцеговини, који Ви помињете, такође је јасно да је утицај сусједних земаља одиграо одлучујућу и деструктивну улогу.

Враћајући се на питање заступљености три народа и групе осталих у ентитетима, морам рећи да је то једна од централних тачака одлуке Уставног суда, и требало би да дадне увјеравања Србима у Федерацији и Бошњацима и Хрватима у РС, као и припадницима групе осталих, да њихови представници играју значајну улогу у доношењу одлука, изради закона и елиминисању могућности дискриминације у ентитетима.

СРНА: Да ли би, ако се већ рачуна на попис становништва из 1991.године као основу за формирање власти, требало узети у обзир и попис из 1981.године који је третирао и приватно власништво, пошто закон о реституцији тек треба да буде разматран, а познато је да су већ извршене или да су у току бројне замјене или продаје кућа и станова у оба ентитета, што би национализовану имовину могло довести у позицију “коллатералне штете”?

ПЕТРИЧ: Проведба одлуке Уставног суда и реституција су два потпуно одвојена питања.

Што се тиче одлуке Уставног суда, здрав разум налаже кориштење задњих доступних бројки, што значи оних из пописа из 1991.године. Још један разлог зашто ово има смисла јесте што садашња демографска структура није резултат природних кретања, него рата и криминалних активности, као што је етничко чишћење. Дужност органа власти је да обезбиједе да се људи могу враћати уколико желе. Повратници ће се наравно осјећати охрабреним ако виде да су заступљени у институцијама и имају глас у процесу одлучивања.

Друго, ако се узме у обзир попис из 1981.године, зашто стати ту? Зашто не користити податке из 1971, 1948, 1921. или чак из времена

Аустрије или Османског царства? Ако се упустимо у овакве дискусије о томе који попис је најбољи, онда никада нема краја.

Што се тиче питања реституције, Управни одбор Савјета за provedбу мира био је веома јасан по овом питању. Још у септембру 2000.године, Одбор је навео да је провођење процеса реституције избор домаћих органа, али да је потребно да његова provedба почива на фискално здравим темељима, да обезбиједи стварну и коректну надокнаду свима који на њу имају право, без озбира на националну припадност, те да не буде штетан по одрживост ионако крке економије БиХ. До сада надлежни органи нису пронашли модел који испуњава ове захтјеве. Ако га нађу, мислим да ће покрити сву имовину која је национализована за вријеме југословенског комунистичког режима.

СРНА: Када би било реално очекивати нови попис становништва у БиХ и који су услови или рокови за тако нешто, с обзиром да је чак и на Косову извршен попис, и то непуне двије године послје доласка међународне администрације, без обзира на егзодус једног дијела становништва, који је касније, такође, послужио за гласачке листе. С друге стране, од Дејтона је прошло више од шест година а попис још није планиран?

ПЕТРИЧ: Не вјерујем да је БиХ спремна за такав пројекат. У периоду сукоба 1992.-1995.године, отприлике пола становништва ове земље, више од два милиона људи, било је присиљено напустити своје домове, а тек неких 800 000 се до сада вратило.

Многа избјегла и расељена лица отпочела су нови живот на другом мјесту, али према нашим информацијама, неких 700 000 људи још чека на повратак.

Све док се онима који желе да се врате то и не омогући, попис би био преурањен. Не желим овим рећи да се попис не теба извршити у наредним годинама, јер попис је врло корисно средство за планирање политичке и реформи - што ће бити битно за БиХ у будућности. Али, како сам рекао, он једино има смисла након пуне

provedbe Анекса 7.

Што се тиче Косова, није ми познато да је тамо извршен попис. Колико је мени познато, међународна администрација је морала утврдити ко живи на Косову ради издавања личних докумената и састављања бирачког списка за изборе, јер су подаци из 1991. године дјелимично уништени а дјелимично недоступни међународној администрацији. Због тога је администрација изградила само регистар грађана. У овај регистар администрација није нити укључила лица млађа од 16 година. У БиХ, на сву срећу, подаци из пописа из 1991.године су доступни.

СРНА: Ваша канцеларија је, уз укидање федералног закона о забрани продаје откупљене имовине двије године, прије неког времена саопштила да се не противи ни замјени станарских права. Неке странке, углавном из ФБиХ, противе се томе, а, са друге стране, велики број избјеглих лица из РС, тражећи право да сами одлуче гдје желе да живе, сматрају да сте предуго чекали и да би рјешавање проблема избјегличке имовине много брже било рјешавано да је тај став ОХР изнио прије неколико година?

ПЕТРИЧ: Увијек сам подржавао слободу избора. У првим годинама provedbe мира, незванична политика све три националистичке странке на власти је била да се обхрабри повратак, посебно повратак људи друге етничке припадности у подручја која су била под контролом националистичких странака. То се не може назвати слободом избора.

Мада Република Српска, али и Федерација, још увијек треба да уради много више како би се осигурало право на повратак, у 2000.години смо видјели прве стварне знакове побољшања. Данас је повратак могућ на цијелом подручју Босне и Херцеговине уз релативну сигурност, мада још увијек исувише често долази до инцидената усмјерених на повратнике.

Ово побољшање ситуације ми је омогућило да укинем ту двогодишњу забрану. Да се она раније укинула, бојим се да би

повратници били под притиском да продају своје станове и не би имали стварну слободу избора.

Што се тиче замјене станова, познато Вам је да моје задње измјене и допуне имовинских закона омогућавају признавање уговора о замјени станова, осим ако се једна од страна не противи, тако да можемо бити сигурни да нико није присиљен да поштује уговор који је морао потписати под присилом. Друго, не може се вршити замјена имовине у друштвеном власништву док се она не врати у посјед, опет у циљу обезбјеђења слободе избора.

Увјерен сам да је мој став, као и став међународне заједнице у цјелини, исправан. Ово потврђује број повратника који се стално повећава.

СРНА: Дом народа или уставне комисије које се заговарају у промјенама ентитетских устава имају свој пандан у сличном тијелу из 1990.године који је такође захтијевао национални консензус (по тада важећем уставу Социјалистичке републике БиХ), што није испоштовано, па је простом већином у тадашњем парламенту устав промијењен и омогућен референдум мимо воље једног народа – тада су у питању били Срби – што је довело до ратних страха. Шта је гаранција да би садашња рјешења могла то да спријече?

ПЕТРИЧ: Као што сам и прије рекао, сваки демократски политички систем је стабилан у оној мјери у којој функционишу институције које га штите и у оној мјери у којој се изабрани представници који га користе придржавају закона и чине напоре да обезбиједе његово функционисање.

Не желим да улазим у расправу са Вама о ономе што се збиља десило 90-их година и ко је крив за шта. Међутим, Босна и Херцеговина је данас у радикално другачијој позицији. Као прво, међународна заједница је у великом броју присутна у земљи и наставиће да буде присутна све док Босна и Херцеговина не постане самоодржива земља. Друго, Београд и Загреб сада

дају пуну подршку независној и сувереној Босни и Херцеговини, онако како је успостављена Дејтонским споразумом, док је почетком 1990. г. њихова политика била усмјерена на подјелу земље. Треће, Босна и Херцеговина је на путу ка Европи и полако се укључује у еропске интеграције. Она неће бити остављена сама једног дана, него како се присутност међународне заједнице у Босни и Херцеговини буде смањивала њене везе са Европом ће постајати јаче.

Стварне гаранције за стабилност и просперитет леже у јачању веза Босне и Херцеговине са Европом, економском развоју и обезбјеђењу владавине права, независном судству које све третира једнако и поштивању људских права појединаца.

СРНА: Одлука Уставног суда БиХ о конститутивности три народа на цијелом подручју БиХ и прихваћени Изборни закон, односно начин бирања представника народа у заједничке институције (онако како је то предвидио Дејтонски споразум) према мишљењу неких чланова самог Суда, али и политичара, су у супротности - нрп. из РС се може бирати само Србин у Предсједништво БиХ, из ФБиХ само Бошњак и Хрват, а у домове народа делегира се по пет представника Срба (искључиво из РС) те Бошњака и Хрвата (искључиво из ФБиХ). Пошто високи преставник има задњу ријеч уколико дође до спора, како видите своју улогу у овом “најексплозивнијем” политичком проблему?

ПЕТРИЧ: Не постоји никаква контрадикција. Одлука Уставног суда о конститутивности три бх. народа на цијелој територији Босне и Херцеговине је свакако заснована на Уставу Босне и Херцеговине, јер то је оно што Уставни суд ради: провјерава да ли су остали закони у складу са државним уставом који представља највиши акт државе и има првенство над свим осталим законима.

Изборни закон је такође употпуности у складу са Уставом Босне и Херцеговине.

Према томе, не видим како можете рећи да одлука Уставног суда која се заснива на Уставу није у складу са Изборним законом који се

такође заснива на том Уставу.

СРНА: Амбасадори земаља чланица Контакт групе за БиХ су у интервјуима изнијели мишљење да не треба дирати уставни оквир из Дејтона, односно да ентитети треба да остану, али да треба јачати заједничке институције. Значи ли то да од заговарања тзв. Дејтона 2 нема ништа или ће ипак доћи до суштинских промјена али на другим нивоима?

ПЕТРИЧ: Неће бити никаквог Дејтона 2, а цјелокупна међународна заједница се у потпуности слаже око тог питања.

Постоје два кључна разлога за то. Прво, нема смисла мијењати нешто прије него што се то у потпуности спроведе. Друго, тај Споразум је далекомудрији и отворенији за еволуцију него што многи мисле.

То је живи документ. Како се анекси спроводе, тако постају мање релевантни или се интегришу у домаће законодавство и институције. На примјер, Анекс 3 кјоји се бави улогом ОЕБС-а у изборима није више примјењив будући да Босна и Херцеговина има свој Изборни закон и своје органе за организацију избора. Анекс 7. ће постати мање значајан када се све избјеглице и расељена лица врате својим кућама и када се уклоне сви облици етничке дискриминације.

Срж Дејтонског мировног споразума је свакако Анекс 4. тј. Устав Босне и Херцеговине. Чињеница да неће бити Дејтона 2 не значи да су садашња уставна рјешења у Анексу 4 замрзнута за сва времена. Сам Устав наводи механизме за његове измјене и допуне, тако да би до измјена и допуна могло доћи ако се једног дана на то одлуче изабрани и представници, или би пак вањски притисак од стране Савјета Европе или ЕУ могао довести до потребе доношења таквих измјена и допуна. Поред тога, од Уставног суда би се могло тражити да детаљније размотри одређена питања и при томе разради уставну позицију кроз тумачење Устава.

Одлука Уставног суда о конститутивности бх народа у оба ентитета је такође један значајан примјер како Дејтонски мировни споразум даје могућности за унапређење и развој Босне и Херцеговине. Оснивање овог суд аје био услов из Дејтона, а сада је тај суд донио одлуку која ће промијенити унутрашњу структуру ентитета и обезбиједити пуну заступљеност и заштиту бх. народа и грађана на цијелом подручју Босне и Херцеговине.

Међутим, у овом тренутку у фокусу и даље мора бити спроведба Дејтонског споразума, а не начин његове измјене, јер тек након његове спроведбе бити јасно да ли се и шта трба побољшати.

СРНА: Бивши кординатор Пакта за стабилност господин Бодо Хомбах оштро је у извјештају њемачкој Влади критиковао “бирографију Европске комисије” која како тврди, успорава опоравак региона, а и господин Ерхард Бузек, његов наслѣдник, иам исти став. Како видите њихово залагање да се балканским земљама “пошаље јасан сигнал за могућност учлањења у Европску унију”, односно да ли је такав Божански поклон, заиста, реалан, с обзиром на економски колапс БиХ?

ПЕТРИЧ: Увјерен сам у потребу Европе да се окрене према Босни и Херцеговини. Европа мора учинити све што је њеној моћи да помогне босни и Херцеговини да се опорави од ужасне прошлости и да се развије као модерна демократија и држава окренута тржиној економији. Ја сам ово у свакој прилици заговарао, на свим нивоима, приликом мојих посјета европским главним градовима и у мојим контактима са званичницима ЕУ. Ове седмице сам био у Лондону, прије тога у Стразбуру гдје сам се обратио Савјету Европе, а прије неколико седмица обратио сам се амбасадорима НАТО-а и ЕАПЦ-а (Евроатлантски савјет за партнерство) у Бриселу, и сваки пут сам позвао да се Босни и Херцеговини понуди Европска перспектива.

Коначно чланство у Европској унији неће бити - Божји дар - него резултат тешког и позитивног рада и ангажмана који се тражи од изабраних званичника у Босни и Херцеговини како би се чланство

могло остварити за добробит свих грађана Босне и Херцеговине. Не треба вам говорити о предностима у области транспорта, запошљавања и трговине које су повезане са чланством у ЕУ.

На самиту који је одржан у новембру 2000.године у Загребу, ЕУ је послала веома јасан сигнал Босни и Херцеговини у вези са мјерама које воде ка чланству. Једна од њих су Смјернице Европске Уније (ЕУ Роуд Меп). У Смјерницама се наводи 18 мјера у области економије, политике, људских права и владавине права. Са испуњењем ових 18 предуслова Босна и Херцеговина ће се квалификовати за студију подобности за Споразум о стабилизацији и придруживању са ЕУ.

Ово је први корак за чланство у ЕУ и он ће послати снажан сигнал ЕУ и потенцијалним инвеститорима да Босна и Херцеговина правно, политички и економски јача.

Оцјена ЕУ је била да се ови услови могу испунити до средине 2001.године, али је до тог датума били испуњена само половина услова. Сада смо отишли мало даље, али још увијек нисмо стигли до циља.

Један од разлога за овакву ситуацију је опструкција српских представника у државним институцијама. Они су блокирали многе законе који су били наведени у Смјерницама ЕУ, а опструисали су и неке друге мјере које су се требале предузети.

Једна ствар је јасна: само ће се држава Босна и Херцеговина прикључити ЕУ једног дана. Ентитети неће никада бити примљени сами, а Босна и Херцеговина ће се прикључити исто само ако државне институције функционишу, тако да сматрам да ентитети имају јак интерес за стварање функционалне државе. То је израз који сам сковао 2000.године и који сада чак користи и предсједник Републике Српске, господин Шаровић.

Ако Република Српска опструира интеграцију Босне и Херцеговине у Европу, она опструира и своју интеграцију у Европу. Она ће бити одговорна за то што својим грађанима и свим грађанима Босне и

Херцеговина ускраћује предности које произилазе из те интеграције. Мораће објаснити својим грађанима зашто су се многе друге земље, међу њима можда и СРЈ, прикључиле, а Босна и Херцеговина није. Не треба заборавити да ЕУ спаја државе и њихове грађане. То је кров под којим сви ми живимо.

СРНА: Када је Отоманска империја напустила подручје које сада обухвата БиХ - сви су се питали шта ће бити даље да тим регионом. Иста ствар поновила се и после одласка аустроугарске администрације у историју, па после краха југословенске монархије и затим смрти бившег комунистичког лидера друге Југославије Јосипа Броза Тита. Сваку промјену пратили су сукоби и тешка политичка превирања. Пошто се најављује даље смањивање тупа СФОР-а и редукција међународне администрације, како бисте Ви одговорили на питање: Шта ће бити са БиХ после одласка високог представника (ко год он био)?

ПЕТРИЧ: Као што сам већ рекао, Босна и Херцеговина неће бити остављена сама. Како се присуство међународне заједнице у Босни и Херцеговини буде смањивало, било у броју припадника СФОР-а или особља у организацијама за цивилну спроведбу као што је моја Канцеларија, тако ће везе Босне и Херцеговине са Европом јачати. Једног дана када више не буде Високог представника Босна и Херцеговина ће постати дио Европе. Унутрашња политика Босне и Херцеговине ће тада бити унутрашња ствар Европе.

То је разлог због чега сам увијек више волио да радим на стратегији уласка Босне и Херцеговине у Европу умјесто да тражимо стратегију изласка међународне заједнице из Босне и Херцеговине.

Босна и Херцеговина је већ учинила своје прве кораке ка придруживању европској породици земаља. Званични пријем у Савјет Европе је веома близу. Закони се прегледају и усклађују са ЕУ стандардима. Босна и Херцеговина оснива институције које тражи ЕУ, као што је Државна гранична служба. Она се полако

али сигурно креће ка закључивању Споразума о стабилизацији и преидруживању са ЕУ.

У интересу је међународне заједнице, а посебно ЕУ, да помогне Босни и Херцеговини да постане стабилна и самоодржива држава. То је нешто што сам ја од почетка мандата покушао промовисати кроз концепт одговорности – одговорности бх. званичника и грађана за њихову земљу и њене послове. Парнерство које се развило током прошле године представља значајан корак у правцу преузимања пуне одговорности домаћих органа власти за будућност ваше земље.

Како се Босна и Херцегвоина буде кретала према Европи и учествовала у будућем развоју Европе, тако ће постојати стабилнија и просперитетнија.

Историја то доказује. Да ли је ико могао вјеровати да тако кратко након Другог свјетског рата Француска и Њемачка могу бити тако блиски партнери?

У не тако далекој будућности, Срби, Хрвати, Бошњаци и припадници Осталих, без обзира у којој држави живјели, заједно ће живјети у јединственој Унији – Европској Унији. То је будућност у којој видим БиХ и овај регион, и сигуран сам да ово мишљење дијелим са грађанима БиХ.